

บทที่ 4

รูปแบบของการแสดงและกระบวนการ ขั้นตอนในการสร้างสรรค์ ผลงานคันควารีเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร

จากผลงานคันควารีเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร ของนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร ที่มีการสร้างสรรค์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา รูปแบบของผลงานจะพบว่าเป็นลักษณะของนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้าน นำมาสร้างสรรค์งานโดยมีลักษณะของผลงานในแต่ละชุดคือ

ชุดการแสดง	ลักษณะของผลงาน
1. ระบำนาบัว	การประกอบอาชีพการทำนาบัว โดยนำท่าทาง อากัปกริยามารังสรรค์มารังสรรค์เป็นผลงาน
2. ระบำเบญจรงค์	การประกอบอาชีพการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ปั้นเครื่องเบญจรงค์ โดยนำท่าทางอากัปกริยามารังสรรค์เป็นผลงาน
3. เชิงบูชาพระอัฐิธาตุ	การบูชาพระอัฐิธาตุ โดยการรำบวงสรวงองค์พระธาตุพนม
4. ระบำบุปผามหาหงส์	การรำตีบทตามเนื้อร้องที่กล่าวถึงความงามและสรรพคุณของดอกบุปผามหาหงส์
5. ระบำนาฏยลีลาศ	การรังสรรค์ท่ารำจากเพลงช้าเพลงเร็ว สมมติผู้แสดงเป็นนางฟ้ามารำลักษณะของการอวยพร
6. ระบำอาศิรวาทราชภัญญานาฏศิลป์	การรำตีบทตามเนื้อร้อง กล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานนามว่า “ราชภัญ”
7. ระบำ นฤคยนิมิตศิลป์	การรังสรรค์ท่ารำจากท่ารำแม่บทใหญ่ และท่าฟ้อนแม่บทอีสาน
8. ระบำนาฏนาคราช	การบูชาของเหล่าพญานาคต่อการบวงสรวงองค์พระธาตุพนม
9. ระบำศรีพฤตเศศวร	การรังสรรค์ท่ารำจากภาพจำหลักบนทับหลังปราสาทและท่ารำจากการแสดงระบำโบราณคดีชุดลพบุรี ท่าฟ้อนแม่บทอีสาน

4.1 รูปแบบของการแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานคันทวาริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร

รูปแบบของผลงานทั้ง 9 ชุดที่คณะนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์และการละครสร้างสรรค์นั้น เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและท่ารำนานำมาใช้นั้นสามารถสรุปแบ่งเป็นลักษณะของผลงานได้ 3 ลักษณะคือ

4.1.1 รูปแบบของผลงานสร้างสรรค์โดยมีลักษณะการแสดงจากอากัปกิริยาท่าทางการทำงาน ซึ่งเป็นลักษณะคล้ายกับระบำศิลป์าชีพ คือ ระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยอาศัยท่าทาง และกระบวนการในการประกอบอาชีพต่างๆ ทางหัตถกรรม และเกษตรกรรมในห้องถื่น แล้วนำมาปรับปรุงท่าด้วยวิธีการทางนาฏศิลป์ให้เกิดเป็นระบำที่สะท้อนวิถีชีวิต และการทำงานของห้องถื่นนั้นๆ¹ ซึ่งในผลงานของคณะนักศึกษา สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร สถาบันราชภัฏจันทรเกษม มีลักษณะของการนำเอากระบวนการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม และหัตถกรรมมาประดิษฐ์เป็นท่ารำนำ โดยท่ารำนั้นจะมีท่าที่ใกล้เคียงกับกระบวนการทำงาน ได้แก่ ระบำนาบัว (พ.ศ. 2538) และระบำเบญจรงค์ (พ.ศ. 2539) โดยการสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะนี้จะมีลักษณะที่สำคัญอยู่ท่ารำนำจะต้องใกล้เคียงสื่อถึงกรรมวิธี กระบวนการทำงานของอาชีพนั้น ไม่ว่าจะเป็นท่าปั้นดิน ทำดอกไม้ ทำนาวดิน ในระบำเบญจรงค์ หรือ ท่าเก็บบัว ท่าปลูกบัว ท่าดึงสายบัว ในระบำนาบัว

ผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบนี้ จะอยู่ที่ทำนองเพลงเป็นหลักในการประดิษฐ์ท่ารำนำ โดยเลือกทำนองให้เหมาะสมกับท่ารำนำ จะเลือกใช้จังหวะเพลงอัตรา 2 ชั้น มาเป็นเพลงสำหรับประกอบการแสดง และจะมีการเรียงลำดับท่ารำนำตั้งแต่ท่าออก ท่ากรรมวิธีกระบวนการทำงาน จนกระทั่งเสร็จสิ้น นอกจากนี้มักจะแทรกท่ารำนำที่ประดิษฐ์ขึ้นมาในลักษณะของความสนุกสนานรื่นเริงของคนทำงาน เช่นท่าเกี่ยวพาราตี ท่ารำนำแสดงความรื่นเริงหลังจากที่เสร็จสิ้นจากการทำงาน หรือระหว่างการทำงาน

4.1.2 รูปแบบของผลงานสร้างสรรค์โดยใช้เอาท่ารำนำนำดั้งเดิมของนาฏศิลป์ไทย เป็นการสร้างสรรค์โดยนำเอาท่ารำนำนำจากนาฏศิลป์ไทยที่มีแบบแผน โดยมากจะใช้ท่ารำนำนำจาก แม่บทใหญ่ และท่ารำนำนำเพลงช้า-เพลงเร็ว ในการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบนี้ สามารถคัดเลือกท่ารำนำนำจากแม่บทใหญ่หรือเพลงช้า-เพลงเร็ว ให้เหมาะสมกับกับแนวคิดและทำนองเพลงแล้วเลือกท่ารำนำนำมาเป็นท่าเชื่อมเพื่อความสวยงาม ผลงานบางชุดก็จะมีแต่งเนื้อร้องแล้วบรรจุเพลงไทย จากนั้นก็กำหนดท่ารำนำนำ

¹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, นาฏศิลป์รัชกาลที่ 9 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549) , หน้า 332.

บทจากทำนองศิลป์ไทย โดยจะมีการแปรแถวการตั้งซุ่มบ้าง ผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบนี้ได้แก่ ผลงานชุด ระบายูปผามหาหงส์ ระบายานุกูลีลาศ ระบายาศิรวาทนาฏศิลป์ ซึ่งระบายูปผามหาหงส์ และระบายาศิรวาทนาฏศิลป์ เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีเนื้อร้องแต่งขึ้นและบรรจutanองเพลงไทยโดยคัดเลือกทำรำจากแม่บทใหญ่มารังสรรค์ และมีทำเชื่อมเพื่อให้เหมาะสม กับเนื้อร้องและทำนองเพลง ในการเลือกทำรำจากแม่บทใหญ่ สิ่งหนึ่งคือนักศึกษาจะคำนึงถึงคือความสอดคล้องระหว่างทำรำกับเนื้อร้อง เช่น เนื้อร้องคำว่า “สเลเตชช่อ” ใช้ท่า บัวชูฝัก (ระบายูปผามหาหงส์) เนื้อร้องคำว่า “องค์ภูมิพลมหาราชปราชญ์ไพศาล” ใช้ท่าซ่างหวานหญ้าและท่าขว้างจักร(ระบายาศิรวาทนาฏศิลป์) ในระบำทั้งสองชุดนี้ ยังมีการแปรแถว การตั้งซุ่มประกอบการแสดง สำหรับผลงานชุด ระบายานุกูลีลาศ เป็นการนำเอาทำรำจากเพลงช้า-เพลงเร็ว โดยคัดเลือกทำรำทั้งที่เป็นท่ารำตัวพระและตัวนางมาเรียงลำดับกัน และมีทำเชื่อมระหว่างท่ารำแต่ละท่า รวมทั้งการแปรแถวและการตั้งซุ่มท่ารำในผลงานชุดนาฏศิลป์ไม่มีชื่อเรียกของท่า โดยมากจะเป็นการเรียกชื่อจากการทำท่ารำ เช่น จีบปรกข้าง ตั้งวงหน้า แตะเท้ามือ เป็นต้น

4.1.3 รูปแบบของผลงานสร้างสรรค์โดยใช้เอาท่ารำดั้งเดิมของนาฏศิลป์ไทยผสมผสานกับท่ารำนานาฏศิลป์พื้นเมืองและนาฏศิลป์ต่างชาติ ลักษณะเด่นของรูปแบบของผลงานในลักษณะนี้ จะเป็นการนำเอาท่ารำ ตั้งแต่ 2 รูปแบบขึ้นไปมารังสรรค์เป็นระบำขึ้นมา โดยมีการศึกษาและฝึกหัดนาฏศิลป์พื้นเมืองหรือนาฏศิลป์ต่างชาติ ก่อนที่จะประดิษฐ์เป็นชุดการแสดง ในผลงานคันควารีเริ่มสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร โดยมากจะนำท่ารำแม่บทใหญ่ มาผสมผสานกับท่าฟ้อนแม่บทอีสาน มารังสรรค์เป็นชุดการแสดงและในบางชุดก็มีการนำเอาท่ารำจากนาฏศิลป์อินเดียบางท่ามาใช้ สำหรับผลงานสร้างสรรค์ที่นำเอาท่ารำจากแม่บทใหญ่ ท่าฟ้อนแม่บทอีสาน มาผสมผสานกัน คือชุดระบำนฤตยนิมิตรศิลป์ ส่วนการแสดงชุด เชิงบูชาพระอัฐรงค์ธาตุ จะเป็นการผสมผสานระหว่างท่าฟ้อนแม่บทอีสาน ท่ารำแม่บทใหญ่ และจากรูปปั้นแกะสลักศิลปะแบบคุปตะที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดีย ในสมัยทวารวดี มาประดิษฐ์เป็นท่ารำขึ้น การแสดงชุดระบำนาฏนาคราช เป็นการผสมผสานท่ารำระหว่าง ท่าฟ้อนแม่บทอีสาน ท่ารำแม่บทใหญ่ และท่ารำนานาฏศิลป์อินเดีย และการแสดงชุดระบำศรีพทุทธเศรษฐ เป็นการนำเอาท่ารำจากการแสดงสองลักษณะคือ ท่าฟ้อนแม่บทอีสาน และระบำโบราณคดีชุดลพบุรี กับภาพสลักทับหลังบนปราสาทมาประดิษฐ์เป็นท่ารำ

เหตุผลหนึ่งที่ท่ารำของฟ้อนแม่บทอีสานมักจะถูกเลือกนำมาใช้ในผลงานเนื่องจาก ท่าฟ้อนของแม่บทอีสานบางท่าจะคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับท่ารำในแม่บทใหญ่ การผสมผสานระหว่างท่ารำทั้งสองรูปแบบจึงสามารถเข้ากันได้อย่างกลมกลืน เช่น ท่ากระต่ายชมจันทร์ (ท่ารำแม่บทใหญ่)

และท่าฟ้อนพระนารายณ์ (ท่าฟ้อนแม่บ่ทอีสาน) จากผลงานชุด นฤตยนิมิตร์ศิลป์ สามารถนำมาจัดเป็นกลุ่มท่ารำได้อย่างกลมกลืน และระหว่างท่ารำในแม่บ่ทใหญ่ กับท่าฟ้อนแม่บ่ทอีสาน ก็สามารถนำมาเรียงร้อยท่ารำสลับไปมาได้อย่างกลมกลืน เช่น ท่าขึงฟ้อนหาง จากฟ้อนแม่บ่ทอีสาน และต่อด้วยท่าเครือวัลย์พันไม้ จากรำแม่บ่ทใหญ่ ในผลงานชุด ระบายนาฏนาคราช

การนำนาฏศิลป์อีกลักษณะมาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดงคือ นาฏศิลป์ต่างชาติ ซึ่งคณะนักศึกษาจะเลือกนาฏศิลป์อินเดียในบางท่าสามารถนำมาเรียงร้อยเป็นท่ารำได้เช่นกัน โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนในลักษณะของมือ การเคลื่อนไหวของเท้า เพื่อให้เหมาะสมกับชุดการแสดงนั้น เช่น ท่าครุวันทา จากนาฏศิลป์อินเดีย ที่ปรับท่าการไหว้ จากเดิมมี 3 ท่าก็ปรับเหลือเพียง 2 ท่าและเปลี่ยนจากการยืนมาเป็นท่านั่งไขว่ห้าง จากผลงานชุด ระบายนาฏนาคราช

ภาพจำหลัก รูปปั้นประติมากรรม ภาพเขียน ภาพสลักต่างๆ ก็เป็นอีกหนึ่งข้อมูลที่คณะนักศึกษามักจะนำมาใช้เป็นท่ารำ โดยใช้ลักษณะของท่าทางที่ใกล้เคียงจากการถอดท่าทางออกมาจากภาพที่เห็นมาเป็นท่าทาง และประดิษฐ์ท่ารำขึ้นมา เช่น ท่าเลียนแบบภาพแกะสลักจากรูปปั้นแกะสลักจากบานประตูสิม วัดวิสุท ก็นำมาประดิษฐ์เป็นท่ารำที่ใกล้เคียง ในผลงานชุดการแสดงเชิงอุรังคธาตุ ภาพท่ารำพระกฤษณะต่อสู้กับอสูรวัดสะบนทับหลังจากปราสาท ก็นำมาประดิษฐ์เป็นท่ารำในผลงานชุด ระบายศรีพทุทธศวร

นอกจากนี้ยังพบว่า ยังมีการนำการแสดงบางชุดมาเป็นแนวคิดในการประดิษฐ์ท่ารำขึ้นมาอีก ในผลงานชุด ระบายศรีพทุทธศวร มีการนำเอานาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ท่ารำฟ้อนแม่บ่ทอีสาน กับภาพสลักบนทับหลัง และภาพสลักประติมากรรมแล้ว ยังนำเอาการแสดงระบำโบราณคดีชุดลพบุรี มาเป็นแนวคิดในการประดิษฐ์ท่ารำได้เช่นกัน เนื่องจากว่าในผลงานชุดนี้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในยุคสมัยและศิลปะแบบขอม จึงได้โยงเอาการแสดงระบำโบราณคดีชุดลพบุรีมาเป็นข้อมูลสำหรับการประดิษฐ์ท่ารำ โดยเลือกท่ารำบางท่าจากระบำโบราณคดีชุดลพบุรี มาใช้ผลงาน เช่นเดียวกับผลงานชุดอื่นๆ ที่นำท่ารำจากฟ้อนแม่บ่ทอีสานหรือท่าแม่บ่ทใหญ่มาใช้ ซึ่งเมื่อเรียบเรียงและผสมผสานก็ได้เป็นระบำชุดใหม่ขึ้นมา

4.2 กระบวนการ ในการสร้างสรรค์ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร

จากผลงานทั้งหมดของผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร คณะนักศึกษาที่สร้างสรรค์นั้นจะต้องนำเอาความรู้ ประสบการณ์จากเรียนรู้มาคิดอย่างมีระบบ และมีเหตุผล โดยการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานออกมา ซึ่งผลงานที่ผ่านมาจะมีลักษณะในเชิงอนุรักษ์ คือเป็นการนำเอางานที่เป็นมาตรฐานมาคัดเลือกโดยปรับเปลี่ยนน้อยที่สุด และใช้วิธีการจัดเรียงร้อยเพื่อให้เกิดความกลมกลืนกัน ผสมผสานกันให้เป็นเรื่องราวเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากผลงานทั้งหมดของนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร และจัดเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานค้นคว้าเป็นข้อๆ ดังนี้

4.2.1 การคิดหัวข้อ

การเสนอหัวข้อสำหรับที่จะสร้างสรรค์เป็นผลงานนั้น คณะนักศึกษาจะเริ่มจากการประชุม เพื่อหาข้อสรุปในการคิดหัวข้อที่จะทำ เนื่องจากว่าผลงานสร้างสรรค์ในแต่ละปีนั้น จะเป็นผลงานในระดับกลุ่มใหญ่ ไม่ได้เป็นผลงานเดี่ยว การคิดหัวข้อจึงเป็นการระดมสมอง และความคิดเพื่อหาข้อสรุปในการทำงาน ดังนั้นนักศึกษาแต่ละคนจะต้องสรุปแนวคิดของตนเพื่อเสนอต่อไป อาจารย์ที่ปรึกษาในผลงานจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำถึงความเป็นไปได้ในการจัดเป็นการแสดงออกมาได้ แนวคิดของผลงานที่เกิดขึ้นโดยมากจะได้มาจาก

1. แนวคิดที่เกิดจากผลงานที่เคยทำมาแล้ว แนวคิดในลักษณะนี้โดยส่วนใหญ่แล้วค่อนข้างจะมีเนื้อหาและรูปแบบการแสดงที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผลงานที่เคยสร้างสรรค์มาแล้ว เช่น ผลงานสร้างสรรค์ในรุ่นก่อนจะเป็นการนำเอาท่ารำจำแม่บทใหญ่ และท่าฟ้อนแม่บทอีสาน มาผสมผสานกัน หรือใช้ท่ารำจากแม่บทใหญ่เป็นหลัก จึงเกิดแนวคิดในการนำเอาท่ารำเหล่านั้นกลับมาใช้อีกครั้งโดยเปลี่ยนรูปแบบของเนื้อหาในผลงานที่ต่างกันออกไป เช่น ผลงานสร้างสรรค์ชุด ระบายบุปผามหาหงส์ และระบำอาศิรวาทนาฏศิลป์ มีลักษณะของรูปแบบที่ใกล้เคียงกันคือ ใช้ท่ารำจากแม่บทใหญ่มาเป็นท่าหลักในการคิดประดิษฐ์ท่ารำของผลงาน ผลงานสร้างสรรค์ชุด ระบำนฤตยนิมิตศิลป์ และระบำนาฏนาคราช ที่นำท่ารำจากแม่บทใหญ่และฟ้อนแม่บทอีสาน มาผสมผสานกัน โดยรูปแบบของผลงานมักจะมีแนวคิดของท่ารำที่ใกล้เคียงกัน แต่จะแตกต่างกันที่เนื้อหาของผลงาน ที่ถ่ายทอดออกมา โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของคณะนักศึกษา เพื่อที่จะสร้างสรรค์เป็นผลงานสร้างสรรค์ต่อไป

2. แนวคิดที่เกิดจากวิถีชีวิตการประกอบอาชีพการทำงาน การสร้างสรรค์ผลงาน ในลักษณะนี้คณณักศึกษามักจะคำนึงถึงอาชีพที่เป็นรูปธรรม มีขั้นตอนการทำงานหลายขั้นตอน และเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูล เพื่อหาข้อเท็จจริง มีการศึกษาค้นคว้า โดยการลงพื้นที่ สัมภาษณ์ การทำงานของเกษตรกร หรือช่างฝีมือต่างๆ เพื่อที่จะนำขั้นตอนเหล่านั้นมาประดิษฐ์เป็น ทำรำ ในผลงานสร้างสรรค์ลักษณะนี้มักมีการตั้งชื่อเพื่อสื่อให้เห็นถึงอาชีพนั้นๆ เช่น ระบายนาบัว และระบายเบญจรงค์ เป็นการประกอบอาชีพของเกษตรกรที่ทำนาบัว และการประกอบอาชีพทำ เครื่องปั้นดินเผา เขียนลายเบญจรงค์ แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานลักษณะนี้ คณณักศึกษา จะต้องศึกษาขั้นตอนทำงานอย่างละเอียด และสามารถเก็บข้อมูลมาให้ครบถ้วนเพื่อนำเสนอในรูปแบบของการแสดงต่อไป

3. แนวคิดที่เกิดจากการดำเนินความเชื่อมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน มีผลงานของคณณักศึกษาที่นำเอาตำนานความเชื่อ จากการเล่าต่อกันมา หรือจากการบันทึกมา ขยายความและศึกษาหาข้อมูลเพื่ออ้างอิงในการสร้างสรรค์ผลงาน เช่นตำนานในเรื่องพญานาค จาก ผลงานชุดระบายนาฏนาคราช ตำนานพิธีบวงสรวงพระอัฐิธาตุของเทวดานางฟ้า จากผลงานชุด การเซ่นบูชาพระอัฐิธาตุ โดยมากผลงานสร้างสรรค์จะสื่อออกมาของการจินตนาการ ให้เหล่านางฟ้าออกมารำรำ จากความเชื่อและตำนานเหล่านั้น คณณักศึกษาจะต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อสรุปและเลือกรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานออกมา

4.2.2 การหาข้อมูล

การค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงาน คณณักศึกษาจะต้อง มีความรู้ในเรื่องที่จะทำ โดยหาข้อมูลอ้างอิงในการประดิษฐ์ทำรำ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถค้นคว้า ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หัวข้อที่จะทำ จากการสังเกต การฝึกปฏิบัติ การสัมภาษณ์ เช่น การประกอบอาชีพการทำนาบัว คณณักศึกษาจะต้องศึกษาจากการสังเกตการทำงานของเกษตรกร การสัมภาษณ์เกษตรกรเพื่อเป็นข้อมูล หรือจากการฝึกปฏิบัติฟ้อนแม่บทอีสาน รำแม่ใหญ่ หรือนาฏศิลป์ต่างชาติ เพื่อสามารถทำได้ทุกท่าและนำท่าเหล่านั้นมาใช้ในผลงานสร้างสรรค์ต่อไป

ในการในข้อมูลบางครั้งก็ยังไม่สามารถสรุปเป็นข้อเท็จจริงได้ เพราะข้อมูล บางครั้งเป็นเพียงตำนาน คำบอกเล่าที่เล่าขานต่อกันมาโดยไม่มีการบันทึกหรือเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ ซึ่งอาจเป็นปัญหาในการประดิษฐ์เป็นทำรำ ฉะนั้นการหาข้อมูลอื่นที่ใกล้เคียงกันจะเป็นอีกทางเลือก หนึ่งในการแก้ไขปัญหานี้ได้

4.2.3 การกำหนดรูปแบบของผลงาน

ในข้อนี้คณะนักศึกษาที่จะสร้างสรรค์เป็นการแสดงนั้น จะต้องกำหนดขอบเขตของผลงานลงไปจากข้อมูลที่ได้โดยกำหนดว่าจะให้ผลงานนั้นมีลักษณะแบบใด เช่น เป็นลักษณะของนาฏศิลป์ไทยจากโดยใช้ท่ารำจากแม่บทใหญ่ หรือผสมผสานกับนาฏศิลป์พื้นเมืองหรือนาฏศิลป์ต่างชาติ หรือจะเป็นท่ารำที่ประดิษฐ์จากการประกอบอาชีพ ในบางครั้งการกำหนดรูปแบบของผลงาน สามารถกำหนดช่วงของเนื้อหาได้ เช่น ผลงานชุด การเชิดบูชาพระอัฐิธาตุ ลักษณะของการแสดงชุดนี้จะเป็นการแสดงหมู่ โดยใช้ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน จำนวน 8 คน สมมติเป็นนางฟ้ามาร่ำรำจากท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นมา โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 4 ช่วง ตามทำนองเพลงและตามความหมายในชื่อของท่ารำ คือ

- ช่วงต้นของเพลง จะดีกึ่งสกาล แสดงถึงการเดินทางมาสักการบูชาพระอัฐิธาตุของเหล่านางฟ้า
- ท่วงทำนองเพลงช้า จะรำรำตามจังหวะของเพลงช้า เพื่อสื่อให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของการสักการบูชา
- ท่วงทำนองเพลงเร็ว จะรำรำตามจังหวะเพลงที่สนุกสนาน แสดงถึงความปิติ และ ความสนุกสนาน หลังจากที่ได้มาบูชาพระอัฐิธาตุของเหล่านางฟ้า
- ช่วงท้ายของเพลง จะบรรเลงการคิดพิณอีสาน ส่งท้ายของเพลง แสดงถึงการลากลับของเหล่านางฟ้าสู่สวรรค์

หรือจะเป็นการนำเสนอในลักษณะของขั้นตอนการทำงาน เช่น ผลงานชุดระบำเบญจรงค์ มีขั้นตอนการปั้นเครื่องปั้นดินเผา และขั้นต่างๆ เหล่านั้นมานำเสนอเป็นท่ารำ ในลักษณะท่าที่ใกล้เคียงกับการทำงานจริง

4.2.4 การเลือกเพลงและดนตรีประกอบ

การเลือกเพลงและดนตรีประกอบนับว่าเป็นส่วนสำคัญในผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ เนื่องจากว่า การแสดงแต่ละชุดนั้น จะต้องประกอบด้วยเสียงเพลงซึ่งสามารถบ่งบอกถึงลักษณะของชุดการแสดงได้ว่ามีรูปแบบเป็นแบบใด จะใช้เป็นวงดนตรีไทย หรือดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นตัวกำหนดได้เช่นกัน ในการเลือกเพลงและดนตรีประกอบนั้น โดยมากคณะนักศึกษาจะใช้วิธีปรึกษากับผู้ที่มีความรู้ทางด้านดนตรีเป็นผู้เลือกเพลงและดนตรีประกอบ จากแนวคิดและรูปแบบของผลงานในแต่ละชุดเพื่อให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน ซึ่งสามารถแต่งทำนองเพลงขึ้นมาใหม่หรือดัดแปลงทำนองเพลงเดิม เพื่อมาใช้ในผลงานได้เช่นกัน

4.2.5 การกำหนดนักแสดง

เมื่อกำหนดเนื้อหา รูปแบบของผลงานการแสดงแล้ว จะต้องกำหนดตัวผู้แสดง และจำนวนผู้แสดงเพื่อถ่ายทอดผลงานเหล่านั้น เช่น ผลงานชุด การเช้ษฐาพระอัฐคราตุ จะใช้ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน จำนวน 8 คน สมมติเป็นนางฟ้ามาร่ำรำ นักแสดงทั้ง 8 คนที่สมมติเป็นนางฟ้า จะถือเครื่องสักการะบูชาตามตำนานในพิธีบูชาพระอัฐคราตุ ประกอบด้วย

นางฟ้าองค์ที่ 1 นางคันธารวดี ถือพานขวดจันทร์ทองคำ

นางฟ้าองค์ที่ 2 นางโรหิณี ถือพานเทียนแก้ว มหานิล

นางฟ้าองค์ที่ 3 นางสาววัตติเกศี ถือพานรูปทองคำ

นางฟ้าองค์ที่ 4 นางปติบุปผา ถือพานดอกมณฑาทองคำ

นางฟ้าองค์ที่ 5 นางสุธรรมา ถือดอกจกกลนี

นางฟ้าองค์ที่ 6 นางสุนันทา ถือดอกนิลบล

นางฟ้าองค์ที่ 7 นางสุจิตรา ถือดอกบุณฑริก

นางฟ้าองค์ที่ 8 นางสุชาดา ถือดอกบัวทองคำ

หรือในผลงานชุด ระบายนาบัว จะมีนักแสดง ทั้งหมด 12 คน โดยแบ่งเป็น นักแสดงชาย 4 คน นักแสดงหญิง 8 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 นักแสดง ชายและ นักแสดงหญิงจะออกมารำรำ ในท่าทางที่เลียนแบบขั้นตอนการทำนาบัว กลุ่มที่ 2 นักแสดงหญิง จะออกมา รำรำในท่าทางที่เลียนแบบขั้นตอนการเก็บบัว การแกะเมล็ดบัว และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ แสดงความสวยงามของการรำรำ โดยใช้ดอกบัวเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง

4.2.6 การประดิษฐ์ท่ารำ

การประดิษฐ์ท่ารำเป็นขั้นตอนที่เชื่อมโยงจากแนวความคิดและรูปแบบของการแสดง ที่คิดไว้ว่าจะทำอย่างไร จะใช้ท่ารำจากไหน โดยอาจคัดเลือกท่ารำจากท่ารำมาตรฐานของไทย หรือท่ารำจากนาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์ต่างชาติ จากภาพจำหลัก ประติมากรรม หรือ จากการประกอบอาชีพของเกษตรกร มาสร้าง เรียงร้อยเป็นท่ารำ ซึ่งในการประดิษฐ์ท่ารำนั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ความรู้ในเรื่องของท่ารำที่จะนำมาใช้ประดิษฐ์เป็นผลงานการแสดง จะต้องมีความถูกต้องในท่ารำ และความแม่นยำของรายละเอียดในแต่ละท่า

ในการประดิษฐ์ทำรำนั้น สามารถดัดแปลงทำรำหรือคิดทำรำขึ้นมาจากทำรำที่มีอยู่เดิม ซึ่งมักจะมีการหมายเหตุไว้เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันถึงที่มาของทำรำเหล่านั้น และอีกประการหนึ่งก็คือ อุปกรณ์การแสดง ในผลงานบางชุดจะมีอุปกรณ์เข้ามาเป็นส่วนประกอบ เช่น ผลงานชุดระบำนาบัว ผู้แสดงจะถือกระจาด และถือดอกบัว ฉะนั้นทำรำที่นำมาประดิษฐ์ก็จะต้องมีความสัมพันธ์กันกับอุปกรณ์ประกอบการแสดง

4.2.7 การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ จะต้องคำนึงถึงรูปแบบและแนวคิดของผลงานการแสดง ฉะนั้นการออกแบบเครื่องแต่งและเครื่องประดับในแต่ละผลงาน จึงจะต้องศึกษาข้อมูลเพื่อเป็นการอ้างอิงที่มาในการออกแบบ นอกจากนี้จะพบว่า การนำลวดลายไทยที่พบไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จากระรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งในการนำมาประดิษฐ์เครื่องประดับ หรือลวดลายบนเสื้อผ้า ในผลงานส่วนมากของนักศึกษา พบว่ามักจะนำผ้าไหมมาเป็นเครื่องแต่งกายหลัก เนื่องจากว่า ผลงานส่วนมากมักจะอ้างอิงที่มาจากภูมิภาคของแหล่งกำเนิดนาฏศิลป์ เช่น นาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ซึ่งวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างหนึ่งคือการแต่งกายด้วยผ้าไหม จึงจะสังเกตว่าจะใช้ผ้าเป็นหลัก และเหตุที่ว่า ผ้าไหมเป็นผ้าเมื่อโดนแสงมากจะทบจะเพิ่มความเงางาม ในผลงานหลายชุดจึงนิยมนำเอาเป็นเครื่องแต่งกาย

จากเนื้อหาในบทนี้ ได้กล่าวถึงรูปแบบของการแสดงและกระบวนการ ขั้นตอน ในการสร้างสรรค์ผลงานต้นควำริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานของคณะนักศึกษาสาขานาฏศิลป์และการละคร จากแนวคิดต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงเกิดเป็นหัวข้อๆ ในการที่จะศึกษาข้อมูล ซึ่งจะต้องมีการศึกษาอย่างเป็นระบบและใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ มาวิเคราะห์ประมวลข้อมูลเหล่านั้นเพื่อสรุปเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ข้อมูลเหล่านั้นสามารถค้นคว้าได้หลายวิธีตามแต่ลักษณะของผลงาน ไม่ว่าจะเป็นการสังเกต การฝึกปฏิบัติ การสัมภาษณ์ การค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาเป็นข้อมูลอ้างอิงขึ้นพื้นฐาน หลังจากนั้นจึงกำหนดเป็นรูปแบบของผลงานว่าจะนำเสนอในลักษณะใด เช่น การผสมผสานทำรำระหว่างทำรำนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นเมือง นาฏศิลป์ต่างชาติ หรือจะเป็นทำการประกอบอาชีพของเกษตรกร ซึ่งถือเป็นการกำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์ผลงาน สิ่งหนึ่งคือความแม่นยำในข้อมูลและทำรำที่จะมาประดิษฐ์เป็นทำรำ ซึ่งคณะนักศึกษาจะต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ จึงจะสามารถนำมาเรียบเรียงทำรำหรือประดิษฐ์ทำรำขึ้นมาใหม่ ได้อย่างสวยงามและถูกต้อง ซึ่งการประดิษฐ์ทำรำนั้นจะต้องสัมพันธ์กับการคัดเลือกและจำนวนผู้แสดง

นอกจากการประดิษฐ์ทำรำแล้ว สิ่งหนึ่งของการประดิษฐ์ทำรำได้สวยงามนั้นก็คือการคัดเลือกเพลงดนตรีประกอบก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ เพราะเพลงประกอบจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผลงานนั้นน่าสนใจได้มากขึ้นเพียงใด คณะนักศึกษาจะต้องคิดให้ตรงกับแนวคิดและรูปแบบของผลงานสร้างสรรค์ให้มากที่สุด และจะต้องสัมพันธ์กับเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ซึ่งการออกแบบนั้น จะต้องมีความรู้และข้อมูลที่สามารถอ้างอิงของเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับได้ จึงจะนับได้ว่าเป็นผลงานที่ผ่านจากการระดมความคิด ของคณะนักศึกษาชั้นปีที่4 ในสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร เพื่อที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชนต่อไป